

УДК 336.748.1:339.72:352

DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V54\(2025\)-05](https://doi.org/10.31521/modecon.V54(2025)-05)

Бурковська А. В., кандидатка економічних наук, доцентка кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID: 0000-0003-4158-1721

e-mail: burkovskaya@mnau.edu.ua

Нестерчук Т. В., здобувачка вищої освіти обліково-фінансового факультету, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна.

ORCID: 0009-0001-6140-774X

e-mail: tanjanesterthuk@gmail.com

Пастушенко В. Ю., здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна.

ORCID: 0009-0002-8711-0060

e-mail: pastusenkovitali102@gmail.com

Валютний ризик у механізмі надання міжнародної допомоги місцевим бюджетам громад

Анотація. У статті досліджено сутність та особливості прояву валютного ризику в механізмах надання міжнародної допомоги місцевим бюджетам для реалізації проектів розвитку територіальних громад України. Проаналізовано основні моделі взаємодії між донорами, громадськими організаціями та органами місцевого самоврядування, а також виявлено, як коливання валютних курсів впливають на ефективність використання міжнародних грантових ресурсів. Особливу увагу приділено ризикам, що виникають при конвертації коштів, і визначено шляхи їх мінімізації. Запропоновано практичні інструменти управління валютними ризиками, зокрема прогнозування валютних курсів, формування резервів, співпрацю з банківськими установами та договірне узгодження допустимого відсотка відхилень у грантових угодах.

Ключові слова: валютний ризик, бухгалтерський ризик, валютний курс, міжнародна допомога, грантові проекти, фінансова стабільність, територіальні громади, місцевий бюджет.

Burkovska A., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Mykolaiv National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine

Nesterchuk T., Applicant of Higher Education, Accounting and Finance Faculty, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine

Pastushenko V., Applicant of Higher Education, Accounting and Finance Faculty, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine

Currency Risk in the Mechanism of Providing International Assistance to Local Community Budgets

Abstract. Introduction. The article examines the nature and characteristics of currency risk in the mechanisms for providing international assistance to local budgets for the implementation of territorial communities' development projects in Ukraine. It analyses the main models of interaction between donors, non-governmental organisations and local self-government bodies, and highlights the impact of exchange rate fluctuations on the effective use of international grant resources. Particular attention is given to transactional and accounting risks that arise during currency conversion, as well as to practical tools for mitigating these risks. These include currency forecasting, reserve formation, cooperation with financial institutions and the contractual determination of acceptable deviation rates in grant agreements.

Purpose. This article aims to enhance theoretical and practical approaches to managing currency risk in the implementation of international programmes that support local communities. To this end, the impact of exchange rate fluctuations on the efficient use of financial resources during martial law and macroeconomic instability was assessed, and currency risks were analysed.

Results. The research conducted demonstrates that currency risk is an integral part of international development assistance, becoming particularly evident when foreign currency is converted into the national currency. An examination of donor funding mechanisms revealed two dominant cooperation models: the indirect model, which operates through intermediary organisations, and the direct model, which establishes financial relations directly between donors and recipient communities.

¹Стаття надійшла до редакції: 04.11.2025

Received: 04 November 2025

Even relatively small fluctuations in exchange rates can result in significant financial losses within international project budgets, which can compromise the achievement of planned objectives. Furthermore, the study revealed vulnerabilities in accounting and reporting relating to the revaluation of foreign currency balances, which hinder financial transparency and complicate the evaluation of project effectiveness.

Conclusions. *Effective currency risk management is crucial for ensuring the financial stability and sustainability of local communities receiving international assistance. While the direct financing model offers advantages in terms of autonomy and speed of project implementation, it is more susceptible to exchange rate fluctuations. Therefore, introducing forecasting systems, internal risk management policies and contractual guarantees against currency fluctuations could mitigate this vulnerability.*

Implementing the proposed measures will make budget planning more predictable, improve financial reporting transparency, and strengthen donor confidence in Ukrainian municipalities. More broadly, this will contribute to the long-term sustainability and economic independence of local communities during the post-war reconstruction period.

Keywords: *currency risk, accounting risk, exchange rate, international aid, grant projects, financial stability, local communities, local budget.*

JEL Classification: *H 73, F 35, F 31*

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення призвело до масштабних руйнувань у багатьох регіонах України, особливо в Донецькій, Луганській, Харківській, Чернігівській, Запорізькій, Херсонській, Миколаївській та інших областях, де пошкодження охопили житлові квартали, заклади освіти, медичні установи а також об'єкти критичної інфраструктури. Війна спричинила не лише матеріальні збитки, але й серйозне погіршення психологічного стану населення. За таких умов держава та місцеві органи самоврядування не завжди мають достатньо ресурсів для оперативного відновлення та розвитку.

У відповідь на ці виклики міжнародні донори та благодійні організації почали надавати грантову підтримку місцевим бюджетам для відновлення та розвитку постраждалих громад, спрямовану на реконструкцію житла, відновлення інфраструктури, забезпечення соціальних послуг, організацію психологічної підтримки та створення економічних можливостей. Станом на 2025 рік більшість громад вже мають досвід реалізації міжнародних грантових проєктів та налагоджені партнерські зв'язки, проте фінансування у валюті супроводжується певними ризиками, що можуть впливати на реалізацію та ефективність проєктів.

Дослідження валютного ризику в механізмі надання міжнародної допомоги є актуальним як у теоретичному, так і в прикладному аспектах. Його результати можуть сприяти вдосконаленню системи управління міжнародними проєктами, підвищенню ефективності використання ресурсів та зміцненню фінансової стійкості територіальних громад у процесі їхнього розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика управління валютними ризиками, міжнародних фінансових операцій та ефективності використання валютних ресурсів є предметом наукових досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних учених. У працях Зянька В. [2], Єпіфанової І. [2], Мельничук Д. [2], Лункіної Т. [3], та інших науковців розкрито теоретичні засади міжнародних розрахунків, здійснено класифікацію валютних ризиків і запропоновано практичні інструменти їх мінімізації. У

роботах Кириченка О. [4], та Поліщук А. [4], акцентовано увагу на необхідності формування внутрішніх політик управління валютними ризиками, а також на важливості системного моніторингу динаміки валютних курсів як складової фінансової безпеки підприємств та організацій. Питання бухгалтерського обліку та звітності міжнародної допомоги розглянуто у дослідженнях Китайчук Т. [5], та Копчикової І. [5], де проаналізовано проблеми переоцінки валютних залишків, відображення курсових різниць у фінансовій звітності та вплив цих процесів на достовірність фінансової інформації. У зарубіжних дослідженнях [11] увагу зосереджено на загальних підходах до управління ризиками у сфері проєктного менеджменту, зокрема на ідентифікації валютних ризиків і кількісних методах оцінювання їх впливу на кінцеві результати реалізації проєктів.

Водночас, незважаючи на наявність значного теоретичного та практичного доробку у сфері валютних ризиків, залишається недостатньо дослідженим вплив валютних коливань на ефективність використання міжнародної допомоги саме на рівні територіальних громад. Потребують подальшого наукового опрацювання механізми вдосконалення управління валютними ризиками у процесі реалізації грантових і донорських проєктів розвитку громад з урахуванням особливостей воєнного стану, макроекономічної нестабільності, вимог міжнародних партнерів і чинних обмежень бюджетного законодавства України.

Формулювання цілей дослідження. Метою дослідження є удосконалення теоретичних і практичних засад управління валютними ризиками у процесі реалізації міжнародних програм допомоги бюджетам територіальних громад з урахуванням впливу валютних коливань на ефективність використання фінансових ресурсів у період воєнного стану та макроекономічної нестабільності.

Виклад основного матеріалу дослідження. В економічних умовах, спричинених повномасштабним вторгненням, міжнародна гуманітарна допомога для України набуває стратегічного значення як ключовий інструмент підтримки життєзабезпечення населення та забезпечення функціонування територіальних

громад у кризових обставинах. Вона сприяє відновленню критично важливої інфраструктури, реалізації соціально-економічних програм, що забезпечують сталий розвиток територій, а також підвищенню соціальної згуртованості. Відповідно до Закону України «Про гуманітарну допомогу» від 22 жовтня 1999 року №1192-XIV [1], гуманітарна допомога визначається як цільова адресна безоплатна підтримка у грошовій або натуральній формі, що надається у вигляді безповоротної фінансової допомоги, добровільних пожертвуваль, виконання робіт або надання послуг іноземними та вітчизняними донорами з мотивів гуманності отримувачам, які потребують допомоги через соціальну незахищеність, матеріальну нестачу, складне фінансове становище, запровадження воєнного чи надзвичайного стану, надзвичайні ситуації, тяжкі хвороби, а також для підготовки до збройного захисту держави та її оборони у разі збройної агресії або конфлікту. Одним із ключових ризиків, що супроводжує механізми надання та використання міжнародної допомоги, є валютний ризик.

Валютний ризик визначається як ймовірність фінансових втрат, спричинених несприятливими коливаннями обмінного курсу під час здійснення зовнішньоекономічних, фінансових або інвестиційних операцій [2]. Валютний ризик притаманний усім суб'єктам, які здійснюють операції з валютними надходженнями чи платежами, а його рівень залежить як від внутрішніх макроекономічних чинників, таких як інфляція, дефіцит платіжного балансу, монетарна політика та ін., так і від зовнішніх коливань (на міжнародних фінансових ринках).

Особливо виразно валютний ризик проявляється у механізмах міжнародної допомоги місцевим бюджетам громад, оскільки більшість програм надають ресурси у твердій валюті (найчастіше – долар США або євро), тоді як використання грошових коштів здійснюється у національній валюті країни-

бенефіціара. Подібна валютна асиметрія створює розбіжність між запланованими та фактичними обсягами фінансування, що впливає на вартість реалізації проєктів і кінцеві результати програм.

Згідно з науковими підходами [3, 4], валютний ризик може мати три основні форми прояву:

- трансакційний (операційний) ризик, що виникає внаслідок коливань валютного курсу між моментом укладення контракту та моментом фактичного розрахунку;
- трансляційний ризик (бухгалтерський), пов'язаний із перерахунком іноземних активів та зобов'язань у національну валюту;
- економічний ризик, що відображає довгостроковий вплив змін валютного курсу на конкурентоспроможність і фінансову стабільність проєкту чи організації.

Для проєктів розвитку громад, що фінансуються за рахунок міжнародної допомоги, найчастіше домінує трансакційний ризик, який безпосередньо впливає на величину доступного фінансування. Зміна валютного курсу навіть на кілька пунктів може зумовити суттєве зниження реальної вартості коштів, отриманих у національній валюті.

У практичній площині міжнародна допомога реалізується через кілька моделей взаємодії (рис. 1), кожна з яких характеризується специфікою організації фінансових потоків, обліку коштів та управління валютними ризиками. Валютні ризики у даних схемах виникають унаслідок коливань обмінного курсу національної валюти відносно іноземних валют, в яких надається допомога, а також у зв'язку з різницею між моментом надходження коштів та їх використанням. Ефективність реалізації проєктів значною мірою залежить від правильного врахування цих факторів, а також від прозорого та системного ведення обліку.

Найбільш поширеними є дві моделі співпраці, представлені на рис. 1.

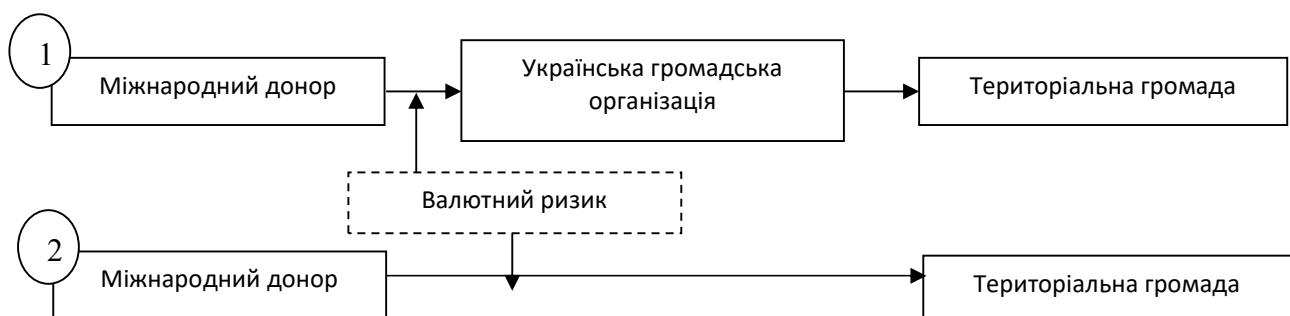

Рисунок 1 – Моделі співпраці між донором та територіальною громадою

Джерело: розроблено авторами

При використанні першої (непрямої) схеми взаємодії між міжнародним донором та територіальними громадами через посередництво громадської організації, валютний ризик проявляється

переважно на етапі фінансової взаємодії «міжнародний донор – громадська організація». У цей період відбувається перерахування коштів у валюті донора та їх подальша конвертація у

національну валюту для реалізації проєктних заходів. Саме на цьому етапі виникає транзакційний ризик, зумовлений коливанням валютного курсу між моментом укладення грантової угоди та фактичним надходженням і використанням коштів.

Розглянемо умовну ситуацію: в лютому 2025 р. було підписано договір про надання міжнародної допомоги громадській організації на реалізацію конкурсу підтримки територіальних громад у сфері розмінування на суму 1 млн дол. США за курсом 41,6711 грн/дол., тоді очікувана гривнева сума фінансування становила:

$$1\,000\,000 \times 41,6711 = 41\,671\,100 \text{ грн}$$

Однак, фактично кошти надійшли на рахунок громадської організації у квітні 2025 р., коли офіційний курс НБУ становив 41,4135 грн/дол. У результаті при конвертації іноземної валюти в національну було отримано лише:

$$1\,000\,000 \times 41,4135 = 41\,413\,500 \text{ грн.}$$

Валютні втрати при цьому становлять 257 600 грн, що еквівалентно 0,62 % від загальної суми проєкту. Зменшення обсягу доступного фінансування може призвести до невиконання частини запланованих заходів, зокрема, до необхідності скорочення бюджету проєкту та/або зменшення кількості територіальних громад, яким буде надано фінансування. Це, своєю чергою, негативно позначається на результативності та ефективності реалізації програми міжнародної допомоги, а також може знизити показники впливу проєкту, задекларовані у звітності донора.

Крім транзакційного ризику, на даному етапі взаємодії виникає також і бухгалтерський ризик, пов'язаний із відображенням курсових різниць у бухгалтерському обліку громадської організації. Такий ризик проявляється в тому, що зміна офіційного курсу валюти між датою надходження коштів на валютний рахунок та датою їх конвертації у гривню призводить до виникнення доходів або втрат від курсових різниць. Наприклад, якщо після зарахування 1 млн дол. США на рахунок організації курс НБУ підвищився з 41,41 грн/дол. до 41,60 грн/дол., то при переоцінці залишку на валютному рахунку утворюється додатковий дохід у розмірі 190 000 грн. У протилежному випадку, тобто при зниженні курсу, організація фіксує збиток на відповідну суму. Такі коливання ускладнюють фінансове планування та можуть впливати на підсумкові показники звітності, навіть за відсутності реального руху коштів [5].

Перевагою непрямої схеми є те, що вона забезпечує високий рівень посередницького фінансового контролю, який істотно знижує ризики на етапі отримання допомоги територіальною громадою. Оскільки саме громадська організація виконує функції фінансового менеджменту, тобто здійснює облік коштів, конвертацію валюти, веде звітність перед донором та розподіляє ресурси у гривневому еквіваленті, то територіальні громади

фактично не зазнають прямого впливу валютних коливань. Вони отримують ресурси вже у національній валюті, що дозволяє їм планувати витрати, виходячи з фіксованого обсягу фінансування, а це мінімізує фінансову невизначеність під час реалізації локальних проєктів.

При застосуванні другої (прямої) схеми взаємодії, коли міжнародний донор перераховує кошти безпосередньо територіальній громаді, валютний ризик переходить на орган місцевого самоврядування (ОМС), який виступає отримувачем і розпорядником фінансової допомоги. На відміну від моделі з посередництвом громадської організації, громада самостійно несе відповідальність за операції з валютою, її конвертацію, облік і звітування перед донором і контролюючими органами. Основна загроза полягає у транзакційному ризику, який посилюється у разі невчасного або затриманого перерахування коштів донором. Несвоєчасне надходження валютних ресурсів змушує громаду здійснювати конвертацію коштів за менш сприятливих умов валютного ринку, що підвищує ймовірність курсових втрат і в негативному прояві може призводити до дефіциту кошторису, затримки виконання робіт або необхідності коригування запланованих заходів.

Фінансове адміністрування міжнародної допомоги у прямій схемі здійснюється за загальними правилами, встановленими для бюджетних установ, але має низку специфічних особливостей. Після укладення грантової або благодійної угоди орган місцевого самоврядування відкриває окремий валютний рахунок в уповноваженому банку відповідно до вимог Порядку № 938 [6]. Рахунок відкривається виключно для зарахування коштів міжнародної допомоги і використовується з метою забезпечення прозорості руху фінансів та їх розмежування від інших надходжень місцевого бюджету. Після надходження валютних коштів громада здійснює їх продаж через уповноважений банк за офіційним курсом Національного банку України, що діє на дату операції. Облік усіх валютних операцій ведеться у гривнях, які є базовою валютою бухгалтерського обліку, а на залишки валютних коштів проводиться переоцінка із відображенням курсових різниць у бухгалтерському обліку [7].

Кошти, отримані від продажу іноземної валюти, зараховуються у гривневому еквіваленті до відповідних місцевих бюджетів. Відповідно до ч. 4 ст. 13 БКУ [8], благодійні внески та дарунки належать до першої підгрупи другої групи власних надходжень бюджетних установ, які, своєю чергою, формують спеціальний фонд місцевих бюджетів. Таким чином, кошти міжнародної фінансової допомоги підлягають зарахуванню виключно на спеціальні рахунки за кодом 42030000 – «Надходження в рамках програм допомоги Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських

установ» або за кодом 25020100 – «Благодійні внески, гранти та дарунки», залежно від форми оформлення відповідного надходження [7]. Це забезпечує законність використання міжнародної допомоги в рамках бюджетного процесу громади та унеможливорює нецільове використання коштів.

Подальше фінансове адміністрування передбачає звітування перед міжнародним донором згідно з умовами грантової угоди, перед Державною казначейською службою України — відповідно до вимог Порядку № 938 [6], а також у межах внутрішнього фінансового обліку громади згідно з формами, визначеними Порядком № 44 [9]. Належне виконання цих процедур гарантує прозорість фінансових потоків, своєчасне виявлення можливих валютних ризиків та підвищує довіру донорів до фінансової спроможності територіальних громад.

Таким чином, непряма схема взаємодії є більш стійкою до валютних ризиків, оскільки основне навантаження щодо управління ними зосереджується

на рівні організації-посередника, яка володіє необхідними компетенціями, кадровими ресурсами та фінансовими інструментами для мінімізації негативних наслідків коливань валютних курсів. Для територіальних громад така модель є фінансово безпечнішою, адже вони отримують кошти у національній валюті, що усуває потребу самостійно здійснювати валютні операції та знижує ймовірність фінансових втрат.

В обох моделях учасники прагнуть мінімізувати вплив валютного ризику. Одним із дієвих інструментів для цього є прогнозування динаміки валютних курсів, передусім долара США та євро (рис. 2), які традиційно виконують функцію основних резервних і платіжних валют у більшості донорських програм, що реалізуються в Україні за участю міжнародних партнерів. Це дає змогу здійснювати планування подальшого використання наданих коштів з урахуванням прогнозованих коливань обмінних курсів.

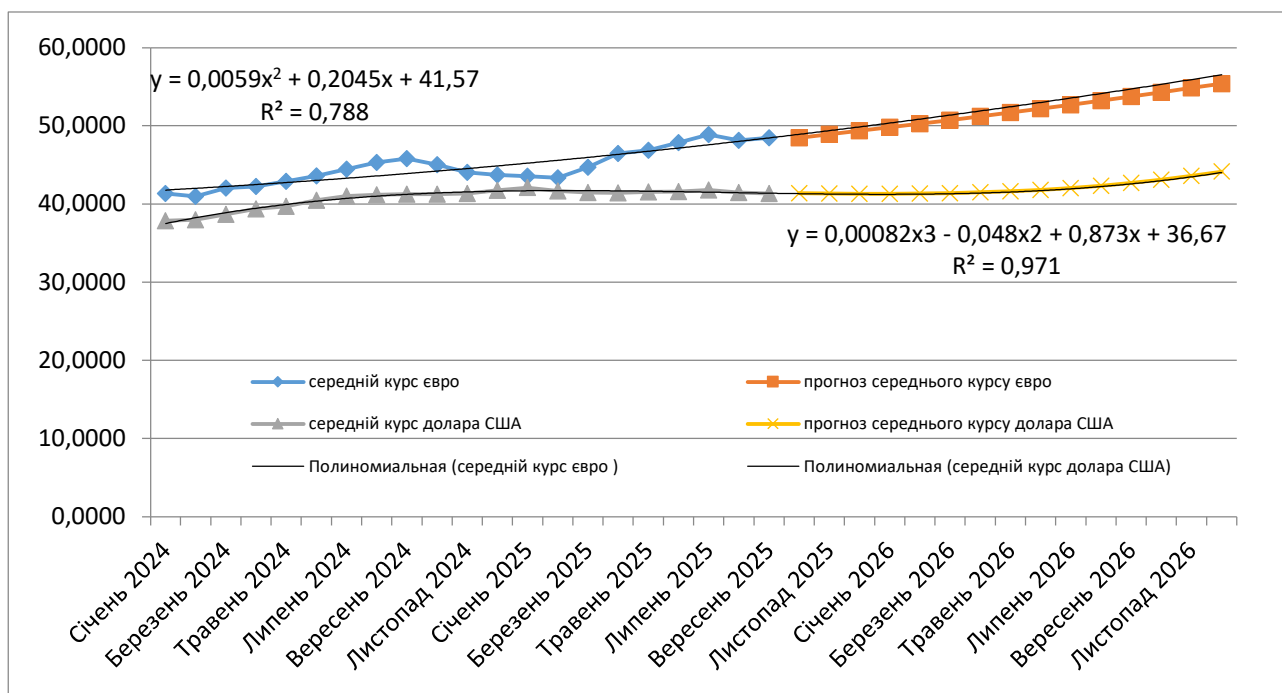

Рисунок 2 – Прогнозування середнього курсу долара США та євро

Джерело: розроблено авторами на основі статистичного джерела [10].

Простежується тенденція до поступового зростання середнього курсу долара США у період з січня 2024 р. по вересень 2025 р. [10]. Прогноз здійснено на основі поліноміального тренду третього порядку

$$y = 0,00082x^3 - 0,048x^2 + 0,873x + 36,67$$

з високим рівнем коефіцієнта детермінації ($R^2 = 0,971$). Отримані результати свідчать, що середній курс долара США може зрости з 41,3750 грн/дол. у вересні 2025 р. до близько 44,1480 грн/дол. у грудні 2026 р.

Аналогічно тенденція до зростання спостерігається і для євро, але в більш стрімкому зростанні, порівняно з долларом США. Прогноз побудовано за поліноміальним трендом другого порядку

$$y = 0,0059x^2 + 0,2045x + 41,57, (R^2 = 0,788).$$

Очікується поступове підвищення середнього курсу євро з 48,4538 грн/євро у вересні 2025 р. до близько 55,3940 грн/євро у грудні 2026 р.

Встановлені тенденції свідчать, що навіть за помірного темпу девальвації національної валюти коливання курсів долара США та євро можуть суттєво

впливати на фінансові результати проєктів міжнародної технічної допомоги. Це зумовлює необхідність не лише прогнозування валютних коливань, а й розроблення комплексних підходів до управління валютними ризиками на етапі реалізації грантових програм.

Для визначення подальших методів мінімізації таких ризиків доцільним є проведення SWOT-аналізу другої (прямої) схеми взаємодії, яка передбачає безпосереднє фінансування територіальних громад міжнародними донорами (табл. 1).

Проведений SWOT-аналіз демонструє, що пряма схема взаємодії «донор – громада» попри переваги прямого доступу до фінансування та швидшої реалізації проєктів, залишається вразливою до коливань валютних курсів, затримок переказів і макроекономічної нестабільності. Відсутність хеджування та залежність від дій донора створюють загрозу фінансовій стійкості громад і вимагають запровадження ефективних механізмів управління валютними ризиками.

Таблиця 1. SWOT-аналіз прямої схеми взаємодії «донор – громада»

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
- Прямий доступ до фінансування; - Підвищення швидкості реалізації проєктів; - Підвищення фінансової автономії; - Посилення прямої відповідальності перед донором та підвищення репутації громади.	- Високий рівень валютного ризику; - Залежність від своєчасності дій донора; - Відсутність механізмів хеджування.
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
- Підвищення інвестиційної привабливості; - Запровадження внутрішніх процедур прогнозування валютних курсів і планування резервів; - Співпраця з фінансовими установами та розробка інструментів хеджування спеціально для територіальних громад.	- Втрати при девальвації національної валюти; - Залежність від макроекономічної та політичної нестабільності; - Затримки у перерахуванні коштів донорами; - Інфляційний тиск; - Регуляторні зміни та обмеження.

Джерело: розроблено авторами

З метою мінімізації негативного впливу валютних коливань доцільно запроваджувати низку практичних заходів. Насамперед громадам варто впровадити систему прогнозування валютних курсів, що базується на використанні статистичних і економетричних моделей, регулярному моніторингу динаміки офіційного курсу НБУ та аналізі макроекономічних показників. Це дозволить виявляти ризики на ранніх етапах і планувати обсяги конвертації коштів більш раціонально.

Важливим інструментом мінімізації ризику є диверсифікація валютних операцій, що включає поетапну конвертацію валютних надходжень, формування короткострокових резервів у національній валюті або часткове розміщення коштів на валютних депозитах за погодженням із донором. Це дозволяє знизити імовірність фінансових втрат у разі несприятливої зміни валютного курсу. Паралельно необхідно формалізувати внутрішні політики управління валютними ризиками, які регламентують порядок конвертації, обліку, переоцінки валютних коштів і визначають відповідальних осіб за здійснення фінансового моніторингу та підготовку звітності.

Окремої уваги заслуговує розвиток співпраці з банківськими установами, що мають досвід супроводу міжнародних грантових програм. Такі фінансові інституції можуть надавати фахову

підтримку у виборі оптимальних умов конвертації, відкритті спеціальних рахунків для грантових коштів, а також у розробленні механізмів страхування та хеджування валютних ризиків, що підвищує фінансову стійкість територіальних громад у процесі реалізації міжнародних проєктів.

Найбільш ефективний метод мінімізації валютних ризиків, на нашу думку, – договірне узгодження допустимого відсотка коливань суми фінансування у межах грантової угоди. Цей підхід передбачає попереднє визначення сторонами допустимого рівня відхилення фактичної вартості проєкту від запланованої незалежно від причин змін (коливання валютних курсів, інфляція, зміна цін на товари чи послуги та ін.). У договорі між донором і територіальною громадою може бути встановлено, що допустиме відхилення загальної суми фінансування становить, наприклад, $\pm 10\%$ від затвердженого бюджету. Якщо фактичні витрати або обсяг фінансування перевищують цей поріг, отримувач зобов'язаний письмово повідомити донора, надати аналітичне обґрунтування причин відхилення (зокрема посилання на офіційні дані НБУ про зміну курсу валют чи індекси інфляції), а також подати оновлений кошторис або пропозиції щодо коригування плану проєкту [11].

Застосування такого механізму має низку переваг. По-перше, він дозволяє знизити ризик фінансових

непорозуміння між сторонами, оскільки межі допустимих змін визначено наперед. По-друге, забезпечує гнучкість у фінансовому плануванні, адже громада може оперативно реагувати на курсові коливання без потреби у внесенні формальних змін до договору. По-третє, такий підхід підвищує прозорість і підзвітність, оскільки кожне відхилення від базового бюджету має документальне підтвердження. По-четверте, він стимулює громади до фінансової дисципліни, оскільки встановлення порогу в межах 5–10 % змушує ретельно моніторити ринкову ситуацію та проводити регулярну переоцінку валютних залишків. Нарешті, узгоджене відхилення запобігає зриву проєктів у випадках суттєвої девальвації гривні чи зростання вартості матеріалів, оскільки громада має юридично обґрунтований інструмент для перегляду бюджету.

Таким чином, договірне узгодження відхилень є дієвим інструментом мінімізації валютних ризиків у практиці реалізації грантових проєктів. Воно поєднує гнучкість у використанні фінансів із прозорістю та підзвітністю перед донорами, що забезпечує стабільність виконання програм міжнародної допомоги. Для територіальних громад та громадських організацій цей підхід є реалістичним і юридично безпечним способом управління валютними ризиками в умовах обмеженого доступу до складних фінансових інструментів хеджування. Реалізація зазначених рекомендацій дозволить підвищити передбачуваність бюджетного процесу, зберегти фінансову стійкість місцевих бюджетів і зміцнити довіру міжнародних партнерів до фінансової спроможності українських громад.

Висновки. Проведене дослідження підтверджує, що в умовах воєнного стану міжнародна гуманітарна допомога є одним із ключових джерел підтримки фінансової стійкості територіальних громад України. Ефективність її використання значною мірою залежить від здатності громад управляти валютними ризиками, що виникають унаслідок коливань курсів валют. Найбільш уразливою до таких ризиків є пряма схема фінансування «донор – громада», яка, попри забезпечення фінансової автономії та швидшу реалізацію проєктів, супроводжується підвищеною

залежністю від курсових коливань, дій донора та макроекономічної нестабільності.

Для мінімізації валютних ризиків доцільно впроваджувати систему прогнозування валютних курсів на основі статистичних і економетричних методів, здійснювати поетапну конвертацію коштів та формувати короткострокові резерви у гривні. Важливим є також розроблення внутрішніх політик управління валютними ризиками, які визначають порядок конвертації, обліку, переоцінки валютних залишків і відповідальність посадових осіб. Ефективним напрямом виступає співпраця з банками, що мають досвід супроводу міжнародних грантів та можуть забезпечити консультації щодо оптимізації конвертаційних операцій і страхування валютних ризиків.

Додатковим методом зниження ризику є фіксація у грантових угодах допустимого відсотка відхилення суми фінансування (наприклад, $\pm 10\%$). У разі перевищення визначеного порогу громада зобов'язана обґрунтувати відхилення перед донором. Такий підхід підвищує прогнозованість бюджетного планування, забезпечує гнучкість у фінансовому управлінні та зміцнює довіру між громадами й донорами.

Таким чином, запропоновані заходи спрямовані на формування комплексної системи управління валютними ризиками у сфері використання міжнародної допомоги. Їх реалізація сприятиме підвищенню ефективності фінансового адміністрування грантових програм, зміцненню фінансової спроможності територіальних громад та забезпеченню стійкості місцевих бюджетів у кризових умовах. Перспективи подальших наукових досліджень полягають у поглибленні досліджень методів оцінки валютних ризиків на рівні місцевих фінансів, розробленні математичних моделей прогнозування курсів валют у коротко- та середньостроковій перспективі, а також у визначенні оптимальних механізмів хеджування для бюджетних установ і територіальних громад. Крім того, перспективним є порівняльний аналіз ефективності різних моделей управління міжнародною допомогою в умовах нестабільності валютних ринків.

Література:

1. Про гуманітарну допомогу: Закон України від 22.10.1999 № 1192-XIV: станом на 7 серп. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text>.
2. Зянько В. В., Єпіфанова І. Ю., Мельничук Д. П. Міжнародні розрахунки і валютні операції: навч. посіб. Вінниця: ВНТУ, 2021. 106 с. URL: https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/33134/НП_МРiBO.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
3. Лункіна Т. І., Бурковська А., В. Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції у сучасних умовах: навч. посіб. 2-ге вид. Миколаїв: МНАУ, 2023. 246 с. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/15292/3/mizhnar-kred-rozr-ta-val-oper-u-such-umovah-posibnik.pdf>.
4. Кириченко О. М., Поліщук А. В. Управління валютними ризиками при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. *Ефективна економіка*. 2022. № 8. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.8.33>.
5. Китайчук Т. Г., Копчикова І. В. Проблеми обліку міжнародної гуманітарної допомоги. *Журнал стратегічних економічних досліджень*. 2024. № 3. С. 64–75. DOI: <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2024.3.7>.
6. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів: Наказ М-ва фінансів України від 23.08.2012 № 938: станом на 15 серп. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1569-12#Text>.

7. Отримання міжнародної фінансової допомоги територіальними громадами. *Децентралізація*. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14814>.
8. Бюджетний кодекс України: Кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI: станом на 4 лип. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
9. Про затвердження Порядку складання бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, звітності фондами загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування: Наказ М-ва фінансів України від 24.01.2012 № 44 : станом на 19 трав. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0196-12#Text>.
10. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua>.
11. Lagu Y. E. Exchange rate fluctuation and management of foreign donor-funded program budget. *Texila international journal of management*. 2023. Vol. 9, no. 2. P. 100–119. DOI: <https://doi.org/10.21522/tijmg.2015.09.02.art009>.

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine. (2025). *About humanitarian aid*. № 1192-XIV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text>.
2. Zyanko, V., Yepifanova, I., & Melnychuk, D. (2021). *International Settlements and Currency Transactions*. VNTU. https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/33134/НП_МРiBO.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
3. Lunkina, T. I., & Burkovska, A. V. (2023). *International credit and settlement and currency operations in modern conditions*. MNAU. <https://dspace.mnau.edu.ua/jsui/bitstream/123456789/15292/3/mizhnar-kred-rozr-ta-val-oper-u-such-umovah-posibnik.pdf>.
4. Kyrychenko, O. M., & Polishchuk, A. V. (2022). Currency Risk Management in Foreign Economic Activity. *Efficient economy*, (8). <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.8.33>.
5. Kitaychuk, T. G., & Kopchykova, I. V. (2024). Problems of accounting for international humanitarian aid. *Journal of Strategic Economic Research*, (3), 64–75. <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2024.3.7>.
6. Ministry of Finance of Ukraine. (2025). *On approval of the Procedure for treasury servicing of local budgets*. № 938. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1569-12#Text>.
7. Decentralization. (2022, april) *Receiving international financial assistance by territorial communities*. <https://decentralization.gov.ua/news/14814>.
8. Verkhovna Rada of Ukraine. (2025). *Budget code of Ukraine*. № 2456-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
9. Ministry of Finance of Ukraine. (2025). *On approval of the Procedure for preparing budget reporting by managers and recipients of budget funds, reporting by mandatory state social and pension insurance funds*. № 44. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0196-12#Text>.
10. National Bank of Ukraine. *Official exchange rate of the hryvnia against foreign currencies*. <https://bank.gov.ua>.
11. Lagu, Y. E. (2023). Exchange Rate Fluctuation and Management of Foreign Donor-Funded Program Budget. *Texila international journal of management*, 9(2), 100–119. <https://doi.org/10.21522/tijmg.2015.09.02.art009>.

